

ישראל אלדד

ההסתגלות מחניקה את הסגולה

ההיסטוריה היהודית משולבת
במאבק מתמיד בין סגולה
להסתגלות. הר עיבל והר גריזים
משולבים באופי ובגורל היהודי.
"ככל הגוים בית ישראל" אמר
פינסקר, והציונות הזו אינה מבינה
את הפאתוס שלנו לחברון
ולבית-אל. המדינה היא המטרה,
ומשזו הושגה, הגשימה עצמה
הציונות האמנציפציונית.
גוש אמונים הציב לעומתה נוסחה
נגדית: רצון הגאולה, ולא המדינה,
הוא מרכז ההווה.
אין ביטחון שהעם היהודי
רוצה בכלל להיגאל.
רבין ופרס צודקים: האשמה כולה
היא על מנחם בגין, המנהיג הטרגי

הייתם לי סגולה מכל העמים", כתוב בספר שמות (יט, ה). סגולה היא ממהות הקיום של עם ישראל. יש להרחיב את המונח הזה מעבר למהותו הדתית, ולנסות לשכנע את האדם הלא מאמין שאנחנו עם סגולה מיוחד וחריג. הסגוליות שלנו מוכחת היסטורית, ואין זה משנה אם היא משמים או מארץ, בין אם היא לברכה ובין אם היא לקללה. הר עיבל והר גריזים הם מרכזיים באופי ובגורל שלנו.

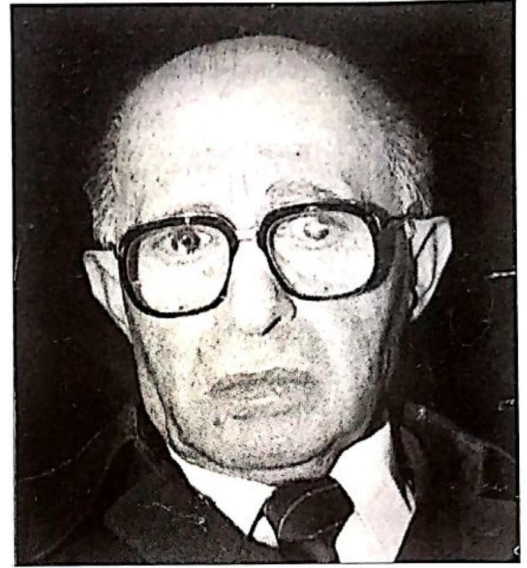
מאותו שורש של סגולה משתלשלת לה המלה הסתגלות שמשמעה הוא דווקא אובדן סגולה. כל ההיסטוריה שלנו היא מאבק מתמיד בין סגולה להסתגלות. יתר על כן, יתכן שבמתח הזה בין סגולה להסתגלות טמון סוד קיומנו.

חיי סגולה בלא הסתגלות הם אולי חיי ל"ו צדיקים, מעין ניסיון שהיה (ונכשל) של האיסיים או של כת מדבר יהודה. אין בשר ודם, אם אישי ואם קולקטיבי, שאינו חי בין שני קטבים אלה. כלל זה חל גם על חיים פוליטיים. אין חיים פוליטיים ללא הסתגלות מתמדת, אבל מבוקרת, שמשמעה, הסתגלות תוך שמירה על הסגולה.

כל הרחבה מעבר ליחידים או מעבר לכתות מחייבת הסתגלות. או, אם נשתמש בדימוי אחר: בפסגת הר סיני יכול לעמוד רק אדם אחד – משה רבנו. למטה ממנו אהרן הכהן ויהושע בן-נון, למטה מהם – הזקנים. העם, לרבות יוסי שריד, עומד למרגלותם.

אחד היה אברהם, יחיד ומיוחד, שהלך לפי צו א-הים: "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך" (בראשית יב, א). אברהם קם והולך, אפילו שאינו יודע לאן הולך. זוהי דרגה אידיאלית עליונה. פינסקר אמר: "ככל הגוים בית ישראל". זוהי שאלת השאלות ובעיה מרכזית בציונות כולה. הווירוס הזה, "ככל הגוים", ליווה את הקיום היהודי החל מהמהפכה הצרפתית. מפגש מקרי, אבל משמעותי. לראשונה קיבלו היהודים שיוויון זכויות כפרטים אינדיבידואליים. באותו זמן עצמו, ב-1791, מת משיח השקר האחרון, יעקב פרנק, ונולד משיח שקר חדש – האמנציפציה, שהביאה עמה לא רק שיוויון זכויות, אלא גם שמד. וכאן חוזרים שוב למושג "ככל הגוים", הסתגלות – לאו דווקא של הפרט, כי אם של כלל האומה. השאיפה הזאת להיות "ככל הגוים" ליוותה את עם ישראל כבר מראשית דרכו, אלא שאז מוקדי ההזדהות היו שונים. בימיו של שמואל הנביא, למשל, באה שאיפה זו לידי ביטוי ברצון להמליך מלך ולהזדהות עמו. היום המלוכה נתחלפה בדמוקרטיה, שהפכה מוקד הזדהות ראשון במעלה, והאידיאה של "חבלי ארץ-ישראל" קיבלה בהקשר זה חשיבות משנית, והמושג טריטוריה מקבל משמעות של טריטוריאליזם גרידא. גם מדינת ישראל בגבולות שלפני מלחמת ששת-הימים היא הישג רחב מימדים, והציונים האמנציפציונים בגלגול הפינסקרי, באמת אינם מבינים את הפאתוס שלנו על חברון ועל קברי אבותינו. המדינה היתה המטרה, ומשהושגה, והמדינה קמה, הרגישה הציונות האמנציפציונית שהוגשמה השאיפה, ועכשיו "ככל הגוים בית ישראל". זה המפתח לגוש אמונים עצמח כתנועה דתית, שלא נוסחת המדינה עמדה במרכז השאיפה וההווה שלה, כי אם רצון הגאולה. הרצל ונורדאו היו ציונים אמנציפציונים, אבל

שמחנו כשמענו את סגן הרמטכ"ל מקונן על הצרות הביטחוניות שתדנה עלינו בגלל ההסדר. אם כן, גם מחנה ארץ-ישראל השלמה משתמש בעיקר בנימוק הביטחוני שהוא הסתגלותי. הוא אמנם אמיתי, אבל אינו משכנע חלק גדול מהעם, שרוצה מדינה יהודית. בוודאי שאינו משכנע את אומות העולם שאנו מחזירים אחריהן

ז'בוטינסקי נילחם לאוטונומיה ליהודים בפולין, לא לפלשתינים בארץ-ישראל

מוכנה לוותר על שטחים! לזה אין תקדים. אם אתה רוצה מדינה "ככל הגוים", אז תנהג "ככל הגוים" לגבי אויבים. ונפליג שוב לאחור. רבן יוחנן בן-זכאי עוזב את ירושלים ואינו מורד במלכות, אבל אינו מצטרף לפלביוס. הוא אמנם מוכן להסתגל לשלטון האימפריה, אך, בניגוד לפלביוס, אינו מוכן לאבד את הסגולה הא-ייתית.

הבעיה של היום, מי "אשם" בקטסטרופה הזאת שיוורת עלינו? במימד הטקטי יכול להיות שהאשמה היא במחנה הלאומי על פלגנותו. לא הצלחנו להתאחד, רבבות קולות אבדו (30 אלף קולות רק של התחיה, ששוים שני מנדטים). שניים-שלושה קולות בכנסת יכולים להטות את העניין לכאן ולכאן. ראש הממשלה איננו נלהב להכריע הכרעה פוליטית בנושא כבד משקל עם קולות הערבים, כך שהרוב הקואליציוני בעד ההסכם רחוק מלהיות רוב משכנע.

אך יש מימד עמוק מזה הטקטי, והוא המימד האימפריטלי. האשמה כולה היא על ידידי, המנהיג הטרגי, מנחם בגין. מקמפ-דיוויד הובילה הדרך למדריד, ממדריד לוושינגטון ומשם לאוסלו. זה לא רק עניין טקטי מפלגתי מרושע כשפרס ורבין, כאשר באים אליהם בטענות, מצביעים על בגין ועל תקדים קמפ-דיוויד. יש כאן פרדוכס היסטורי טרגי. לוי אשכול, גזבר הסוכנות, יהודי טוב, אך רחוק ממנהיגות לאומית היסטורית, מקים אימפריה. מנחם בגין מפרק אותה. שנתיים לפני עלות בגין לשלטון התקיימה פגישה בין צמרת התנועה למען ארץ-ישראל השלמה (בהשתתפות משה שמיר, צבי שילוח, חיים יחיל, אליעזר ליבנה ואנוכי) לבין מנחם בגין וחיים לנדאו. השאלה היתה מדוע אין אנו מצטרפים לחירות. התבררו כבר אז (כאמור, שנתיים לפני המהפך) שתי נקודות מחלוקת:

- א. בגין טען – סיני אינה חלק של ארץ-ישראל.
- ב. בגין הציע, כבר אז, לתת לערבים אוטונומיה.

לא משה דיין ואף לא עזר ויצמן היו שני הסוסים האבירים שעשו את קמפ-דיוויד. בפועל הם לא היו צריכים לאנוס את מנחם בגין. חיים יחיל, שהיה מנכ"ל משרד החוץ ואיש מפא"י ותיק, נדעק ושאל: "אוטונומיה? אני חשבת שאנחנו נגרש אותם". מנחם בגין, משתומם כולו, ביקש אז את עזרתי כדי להוכיח למפא"יניק שז'בוטינסקי היה נגד גירוש ובעד אוטונומיה למיעוטים. רבים טוענים שאפילו על בסיס "שטחים תמורת שלום" אפשר היה לתבוע את חצי סיני, קו רפיח שארם-א-שייך (מפה שאפשר למוצאה בין המפות האימפריאליות של אנגליה ומצרים). על כל פנים, הנסיגה הטוטלית, עד גריגרי החול האחרון, ואין צריך לומר, חורבן ימית, היו מעשים מזעזעים מבחינה איסטרטגית. אך אלו אינם המישגים העיקריים בהסכמי קמפ-דיוויד. שני המישגים האחרים דאז הם אבות הקטסטרופה היום וגם הם היו מבית מדרשו של בגין:

- א. הכרה בישות פלשתינית: בניגוד לעמדתה של גולדה מאיר, שטענה ש"אין עם פלשתיני", דווקא מנחם בגין, שנאבק עם המונח ערביי ארץ-ישראל, נסוג ממנו, והכיר בזכויות הלגיטימיות של העם הפלשתיני. זה השורש האימפריטלי והסיבה לנסיגות שתהיינה מארץ-ישראל. כי ישות פירושה עם, ועם, במיוחד בימינו, פירושו ישות שיש לה מדינה.
- ב. האוטונומיה: היום כל הבסיס של ההסכם הוא האוטונומיה. אין שחר להסתמכות של בגין על ז'בוטינסקי בעניין זה. ז'בוטינסקי נלחם על אוטונומיה ליהודים בפולין, ברוסיה ובלטא, אך ליהודים שם לא היו תביעות (המשך בעמוד 52)

קולקטיביים. סדר העולם, שכל עם יש לו מדינה משלו, משתלב בסדר עולם זה. ביהדות, המושג של ארץ-ישראל היה משולב בגאולה העצמית שלנו, לאו דווקא כרצון השתלבות בעמים. או ננסח זאת כך: המפנה ההיסטורי המכריע שלנו היה בפולמוס שמואל עם העם. העם הלך נגד הנביא ורצה במלך, וההכרעה הא-ייתית היתה בעד העם ונגד הנביא. האם רוצה א-יהים שנהיה "ככל הגוים"? כמובן שלא. הפתרון הוא דוד המלך, שהופך להיות לסמל המשיחיות.

דוד הוא "ככל הגוים", כי הוא כובש "ככל הגוים". אבל דוד הוא גם נעים זמירות ישראל – לא "ככל הגוים". דוד הוא "ככל הגוים" באהבות הרבות שהוא אוהב, אבל חלמו ורצונו – בניית בית המקדש בירושלים – לא "ככל הגוים". הא לך יישום היסטורי של הסינתזה בין סגולה והסתגלות. דוד מסתגל כדרך הגוים, נלחם, לא מחכה לנס ולא מסתפק בעולם הבא, מבלי לאבד את הסגולה שהיא נבואה, שהיא שירת הקודש, שהיא ירושלים.

בציונות היתה התרוצצות כמו בבטנה של רבקה אמנו, שבה התרוצצו שני היסודות האלה של סגולה והסתגלות בדמותם של יעקב ועשו. הבעיה – מאין אני בא לציונות. האם אני בא מהשורש הסגולי או ההסתגלותי. כשאנו מתווכחים עם מצדדי הנסיגה, במרכז הטיעונים שלנו אינה עומדת ארץ-ישראל, אלא הביטחון והטרור. אף שמחנו כששמענו את סגן הרמטכ"ל מקונן על הצרות הביטחוניות שתרדנה עלינו בגלל ההסדר. עובדה היא, אם כך, שגם מחנה ארץ-ישראל השלמה משתמש בעיקר בנימוק הביטחוני שהוא הסתגלותי. הוא אמנם אמיתי, אבל אינו משכנע חלק גדול מהעם, שרוצה מדינה יהודית משלו מטעמים פרמטטיים-הסתגלותיים, ובוודאי שאינו משכנע את אומות העולם שאנו מחזירים אחריהן. הנצרות בשורשה עוד מסוגלת לבלוע את המדינה היהודית על בסיס אמנציפציוני, אבל כל כולה מתנגדת ושונאת מדינה יהודית על בסיס גאולתי, זה הורס אותה. נקודה זו תצוץ מחדש ביום שידובר בירושלים.

מה שקורה פה הוא שהיסוד האמנציפציוני שביהדות, או יסוד "ככל הגוים", גובר לכאורה על היסוד הסגולי. והדגש הוא על המלה לכאורה, שכן, איוו מדינה גויית מנצחת היתה

הנצרות בשורשה
עוד מסוגלת לבלוע
את המדינה
היהודית על בסיס
אמנציפציוני,
אבל כל כולה
מתנגדת ושונאת
מדינה יהודית
על בסיס גאולתי,
זה הורס אותה.
נקודה זו תצוץ
מחדש ביום
שידובר בירושלים